

Opmerkingen en suggesties lesduur

Inleiding

In de enquête kregen de studenten na de meerkeuzevragen ook de kans om hun antwoord te motiveren. Ze konden hier extra uitleg geven waarom ze voor een bepaalde lesduur of pauze-indelen kozen, of konden extra vragen, opmerkingen of voorstellen doen. De verwerking van die open vragen wordt in wat volgt besproken.

We beginnen met de algemene opmerkingen. Dit zijn suggesties die niet zozeer verbonden zijn met een bepaalde optie of voorkeur, maar die iets zeggen over de opzet van de enquête of het huidige lesverloop. Nadien gaan we over naar de opmerkingen per optie van een lesblok. Dit wordt opgesplitst in mogelijke voor- en nadelen die worden aangehaald. We geven daarna ook de algemene opmerkingen die gelden voor zowel de kortere als langere lesblokken. Dit wordt ingedeeld volgens de relevante thema's die naar voren kwamen (leerstof en verwerking, pauze en verplaatsingstijd, pendelstudenten, indeling lesblokken en online versus on campus). Tot slot benadrukken we nog enkele aandachtspunten en voorstellen die volgens ons moeten meegenomen worden bij de opstelling van een beleidskader.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Inhoudsopgave	2
Algemene nuances en opmerkingen	3
Opmerkingen per optie lesblok	4
Optie A: lesblokken van 90 minuten, waarvan 15 minuten pauze- of verplaatsingstijd.	4
Optie B: : lesblokken van 75 minuten, waarvan 15 minuten pauze- of verplaatsingstijd.	4
Algemene opmerkingen	6
Leerstof en verwerking	6
Opmerkingen	6
Suggesties	6
Pauze en verplaatsingstijd	6
Opmerkingen	6
Suggesties	7
Pendelstudenten	8
Opmerkingen	8
Suggesties	8
Indeling lesblokken	9
Opmerkingen	9
Suggesties	9
Online versus on campus	10
Opmerkingen	10
Suggesties	10
Aandachtspunten en policy voorstellen	11

Algemene nuances en opmerkingen

Deze enquête liep van 8 tot 12 maart, een periode na maanden van **online onderwijs**. Studenten merken op dat het daardoor soms moeilijk was hun mening te geven over fysieke lessen, aangezien het online onderwijs al even de nieuwe standaard is. Voornamelijk eerstejaars schrijven dat zij geen ervaring hebben met on campus lessen en daar dus geen uitspraken over kunnen doen. Bij de interpretatie van de cijfers moet de invloed van het online onderwijs dus zeker worden meegenomen.

In de open vragen kwamen geregeld opmerkingen naar voren over de **lesopnames**. Uit dergelijke antwoorden blijkt dat voor veel studenten het *common practice* is geworden dat elke les wordt opgenomen en dat dit ook bij on campus lessen de standaard zal blijven. Hierdoor hebben die studenten geen echte voorkeur voor bepaalde lesblokken, aangezien ze denken hun opnames zelf te kunnen bekijken zoals ze willen. Dit kan een invloed hebben op de resultaten.

Een goed beleid is belangrijk, maar veel staat en valt bij met hoe dit wordt doorgetrokken naar de **praktijk**. Er wordt in de open vragen meermaals aangehaald dat een herindeling niet zozeer noodzakelijk is, maar dat lesgevers zich in eerste plaats zouden moeten houden aan het huidige beleid. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om pauzes die worden afgeschaft of docenten die over hun lestijd gaan.

Aansluitend bij de vorige opmerking willen we aanhalen dat er daarom een zekere **navolging** aan te raden is. Indien er een herindeling van de lesblokken komt, is het belangrijk op te volgen of de voorgestelde suggesties betreffende bijvoorbeeld pauzetijd, ook effectief worden opgevolgd.

Tot slot nog een opmerking over de verschillende lesvormen. In wat volgt gaan de algemene opmerkingen vooral over hoorcolleges of eventueel over 'gewone' werkcolleges. Practica worden hier buiten beschouwing gelaten door de diversiteit in deze lesvorm. Het is onmogelijk hierover algemene uitspraken te doen en de indeling en het verloop ervan gebeurt best in onderling overleg tussen lesgevers en studenten per vak of in een opleidingscommissie. Voor cijfers over de practica verwijzen we naar de resultaten (zie § 3.2).

Opmerkingen per optie lesblok

Aangezien bij de vraag naar de lesduur optie C (lesblok van 60 minuten) het minst verkozen werd, ligt de focus in dit verslag net zoals bij de uiteenzetting van de resultaten (zie § 3.2) hier bij opties A en B. De algemene voordelen die gelden voor een lesblok van 60 minuten blijken bovendien ook steeds te gelden voor de optie van een lesblok van 75 minuten.

Optie A: lesblokken van 90 minuten, waarvan 15 minuten pauze- of verplaatsingstijd.

Voordelen	<ul style="list-style-type: none"> - Als er 2 lesblokken worden ingepland kan dit makkelijk ingedeeld worden als 3x60 door docenten. - Langere blokken en minder lessen per week spaart tijd uit voor pendelstudenten. - Lesgever kan een groot stuk afwerken zonder onderbroken te worden door een pauze - Mogelijkheid tot een lager lestempo. Dit geeft de perceptie dat in langere lessen de lesstof er minder doorgejaagd zou worden dan in kortere lessen. - Docenten hebben meer keuzevrijheid en flexibiliteit om hun pauzes in te plannen. - In langere lesblokken hebben lesgevers meer tijd en ruimte om grotere stukken leerstof te geven en hier een coherent en afgebakend verhaal van te maken.
Nadelen	<ul style="list-style-type: none"> - Lange lesblokken zijn nadelig voor de concentratie. Na een 50-tal minuten raakt de concentratie op. Dit heeft een negatieve invloed op het leereffect. - Vooral wanneer meerdere lange lessen na elkaar worden ingepland, raken studenten uitgeput en moeilijk gemotiveerd. - Een snel lestempo is in lange lessen niet lang houdbaar. - In online lessen treed er snel 'scherm-vermoeidheid' op. - Langere lessen zorgen voor een grotere stap om een lange lesopname te (her)bekijken.

Optie B: : lesblokken van 75 minuten, waarvan 15 minuten pauze- of verplaatsingstijd.

Voordelen	<ul style="list-style-type: none"> - Kortere lessen zorgen voor langere concentratie en hierdoor een beter leereffect. - Minder grote overstap voor eerstejaars die hun eerste stappen in het hoger onderwijs zetten.
------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Kortere lessen maken leerstof meer 'hapklaar'. - Kortere lessen zijn makkelijker om te herbekijken tijdens de examens. - Door de lesduur in te korten worden lesgevers uitgedaagd om op een andere manier met hun leerstof om te gaan.
<p>Nadelen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Minder diepgang in de lessen. - Indien er geen herindeling van de lessen is zal de docent de leerstof telkens moeten "onderbreken" voor een pauze. - Nadelig voor pendelstudenten indien er maar één lesblok zou ingepland worden. Ook voor andere studenten zijn korte lesblokken die apart worden ingepland (dus één in plaats van meerdere na elkaar) niet altijd de moeite om naar de campus te gaan. - Daarnaast vrezen enkele studenten dat korte lessen zou betekenen dat er meer lessen op verschillende locaties zouden plaatsvinden op een lesdag, waardoor men zich (te) veel moet verplaatsen. - Korte lessen werken uit- of afstelgedrag in de hand omdat ze door de korte duur en kleine pakket leerstof minder stimuleren de leerstof te herbekijken. - In kortere lessen zijn de lesgevers snellers geneigd om pauzes over te slaan. - Studenten vrezen dat kortere lessen meer zelfstudie in de hand zullen werken. - Vrees dat een reorganisatie veel onduidelijkheid en stress met zich zou meebrengen.

Algemene opmerkingen

Leerstof en verwerking

Opmerkingen

- Studenten zijn bang dat kortere lesblokken ervoor zouden zorgen dat docenten **minder lestijd** zouden hebben. Dit zou volgens hen kunnen leiden tot een groter aandeel aan zelfstudie of een hoger tempo in de lessen. Het spreekt voor zich dat bij een herindeling van de lesblokken, lesgevers ook de opbouw van hun vak zullen moeten herzien. Dit zou dan net kunnen leiden tot het inzetten op andere en betere lesvormen of een goede werking van blended learning. Kortere lesblokken zouden niet mogen leiden tot minder lestijd of een slechtere verwerking van de leerstof.
- In langere lesblokken hebben lesgevers meer tijd en ruimte om grotere stukken leerstof te geven en hier een coherent en afgebakend verhaal van te maken. Studenten vrezen dat dit in kortere lessen niet zal lukken en de lesgever diens verhaal steeds zal moeten onderbreken door een pauze.

Suggesties

- Indien er toch lestijd verloren zou gaan die niet kan worden opgevangen door een herindeling van de lessen, is het mogelijk te werken met **interactieve** leerpaden, flipped classroom of andere manieren van actief lesgeven en blended learning. Hierbij willen we wel onderstrepen dat dit de algemene werklast niet mag verhogen. De opleidingscommissies kunnen een sleutelrol spelen om dit op te volgen.
- Om ook in kortere lessen **afgebakende stukken** leerstof te kunnen geven, is het mogelijke om telkens een focus af te bakenen per lesdeel. Dit wordt dan ook best zo (kort en mondeling) gecommuniceerd naar de studenten aan het begin van de les: over wat gaat de les en wat zijn de doelstellingen.
- Bovendien hebben lesgevers nog steeds **autonomie** in hun lessen. Wanneer een pauze op een bepaald moment niet past, kunnen ze dit inplannen zoals ze willen. Communicatie naar de studenten toe is daarbij wel cruciaal.

Pauze en verplaatsingstijd

Opmerkingen

- Over de **lengte van de pauzes** zijn de opmerkingen in de open vragen sterk verdeeld. Op basis van die antwoorden is het dus onmogelijk algemene tendensen te onderscheiden en absolute voor- en nadelen te noteren.

- Voorstel korte pauze:
  - Studenten hopen dat met een kortere pauze de les eerder stopt.
  - Bij langere pauzes wordt dit aanvoeld als verspilling van lesduur.
- Voorstel langere pauze:
  - Je krijgt de kans om eens recht te staan, naar het toilet te gaan, iets te eten... Bij korte pauzes krijg je de kans daar niet toe.
- Algemeen lijkt een evenredige tendens “hoe langer de les, hoe langer de pauze” aangewezen
- De pauzes mogen wel niet te lang zijn om de “flow” niet te doorbreken.
- Algemeen schrijven studenten dat het niet zozeer de lengte van een pauze is die een impact heeft, maar wel dat er **zeker een pauze** is. Volgens de opmerkingen in de open vraag geven namelijk niet alle docenten een pauze.
- Ook **tussen de lessen** is een korte pauze nodig om te kunnen ‘bekomen’. Ook wanneer studenten zich niet moeten verplaatsen en op dezelfde campus blijven, is die verplaatsingstijd van 15 minuten dus een echte must.
- Een andere bemerking is dat docenten in **online lessen** minder pauze zouden geven omdat er toch geen verplaatsingstijd is. Zoals uit vorige opmerking blijkt, zijn pauzes echter ook belangrijk voor de concentratie en om de lessen vol te houden. Bovendien blijkt dat bij online lessen de concentratie en motivatie net snéller afneemt¹, waardoor een pauze net meer nodig is.
- Er blijkt nood aan een **middagpauze** rond het middaguur. Tegelijk vrezen vooral pendelstudenten dat dit “dode tijd” is. Faciliteiten of plekken waar studenten deze pauze kunnen doorbrengen (eten, studeren) zijn in dit geval dus zeker nodig, ook op andere momenten dan tijdens de middag.

Suggesties

- Bij de herindeling van de lessen moet duidelijk worden gecommuniceerd dat het belang van **pauze meer is dan gewone verplaatsingstijd**. Dergelijke pauzes zijn ook nodig om een bepaalde les te kunnen sluiten en met nieuwe concentratie en motivatie te beginnen aan het volgende vak.
- Het is belangrijk docenten aan te sporen **zeker pauze te geven**. De duur van die pauze is minder belangrijk, zolang er effectief pauzetijd wordt voorzien.
- In **online lessen** wordt er bij voorkeur gekozen voor meerdere korte pauzes. In afstandsonderwijs is het namelijk moeilijker geconcentreerd te blijven en treed er al snel digitale vermoeidheid op.
- Indien het in bepaalde lesdelen niet mogelijk zou zijn pauzes te kunnen geven, kan dit opgevangen worden door een afwisseling met **andere (interactieve) werkvormen** of een informeel lesmoment zoals een korte kahootquiz, een laagdrempelig discussiemoment, andere media zoals een eenvoudig filmpje...

---

¹ Zie hiervoor ook het [rapport](#) ‘Onderwijs in code rood’ dat de Gentse Studentenraad opstelde.

- De meningen over pauzes verschillen sterk in de open antwoorden. Een mogelijke optie en good practice is dat lesgevers aan het begin van het semester een poll houden en **feedback** vragen om te vragen hoe de studenten de pauzes liefst zien. Dit kan door een vraag in de les of bijvoorbeeld een poll op Ufora. De nood en lengte van een pauze kan namelijk sterk afhangen van het type les, de doelgroep aan studenten en het moment op de dag.
- In online lessen zijn er bij voorkeur meerdere korte pauzes. In fysieke lessen gaat de voorkeur eerder uit naar minder maar langere pauzes. Dat heeft enerzijds te maken met concentratie, maar ook met praktische **overwegingen**. Zo heb je op campus meer tijd nodig om naar het toilet te gaan of iets te eten.
- **Navolging** is belangrijk. Uit de huidige praktijken blijkt dat het beleid niet altijd wordt toegepast en dat de ingeplande pauzes niet steeds worden gerespecteerd. Dit moet worden aangemoedigd en indien nodig 'gecontroleerd'.
- Hoewel moet worden aangespoord dat het beleid gevolgd wordt, hebben docenten uiteraard ook **autonomie**. Zo zijn studenten bang dat lesgevers grote stukken leerstof zullen moeten onderbreken door een pauze. Het spreekt voor zich dat lesgevers zelf deze beslissing moeten nemen en dat pauzes niet ten koste mogen gaan van de leerstof. We raden aan dat als oplossing voor de verminderde concentratie in lange lessen, docenten er dan wel voor zorgen dat ze genoeg lesvormen afwisselen. Een afwisseling met actieve lesvormen komt de concentratie namelijk ook ten goede.

Pendelstudenten

Opmerkingen

- Pendelstudenten geven heel duidelijk aan dat ze geen kortere blokken willen uit vrees dat dit zou impliceren dat men minder les zou hebben. Hierdoor zouden ze veel **tijd verliezen** qua onderwijs in verhouding met de effectieve lestijd.

Suggesties

- Ook als er met kortere lesblokken gewerkt wordt, is het belangrijk **voldoende les op een dag** in te plannen. Zo blijft het voor pendelstudenten 'de moeite' om zich te verplaatsen en verliezen ze geen kostbare tijd.
- Aangezien het onmogelijk is voor iedere (pendel)student een ideaal rooster te voorzien met aansluitende lesblokken, is het belangrijk voldoende in te zetten op **studieplekken**. Ook andere faciliteiten zoals eetplekken en ontspanningsruimtes dicht bij de lokalen/campus worden hierbij gevraagd.

Indeling lesblokken

Opmerkingen

- Studenten schrijven dat het niet zozeer altijd de lesduur is die een impact heeft, maar dat ook het **type les** een grote invloed heeft. Zo bepalen de wisselende werkvormen en intensiteit sterk de concentratie en vermoeidheid.
- Een nadeel van kortere lesblokken is volgens de studenten dat dit mogelijk zal leiden tot **minder diepgang** en minder ruimte tot verwerking of discussie. Kortere lesblokken mogen niet leiden tot minder les, met als gevolg dat de resterende leerstof via zelfstudie verwerkt moet worden, wat een hogere werklust is
- Campus Kortrijk wordt gedeeld met HoWest. Een verschil in lesblokken met HoWest zou voor veel moeilijkheden zorgen in het reservatiesysteem en kan leegstand van lokalen en mogelijks ook lokalentekort als gevolg hebben. Dit geldt overigens ook voor andere campussen die gedeeld worden.

Suggesties

- Een herindeling van de roosters leidt idealiter ook tot een **cultuurverandering**. We hopen dat wanneer docenten verplicht worden hun lesaanpak en lesindeling te herzien, dit ook zal leiden tot een andere manier van lesgeven met meer aandacht voor actieve leervormen. Uiteraard moet dit ook worden aangespoord en duidelijk worden verwoord in het nieuwe beleid.
- Kortere lessen zorgen voor angst tot minder diepgang. Een mogelijke suggestie om dit op te vangen is om nog beter een **focus af te bakenen** per lesdeel. Dit wordt dan ook best zo gecommuniceerd naar de studenten aan het begin van de les: over wat gaat de les en wat zijn de doelstellingen.
- Een andere mogelijkheid om toch de academische diepgang te kunnen creëren is sterker in te zetten op **blended learning** en bijvoorbeeld gebruik te maken van flipped classroom. Studenten kunnen zo de basis thuis reeds verwerking, waardoor er in de les meer ruimte is voor toepassing, discussie, extra verwerking...
- Een derde optie om geen lestijd te verliezen, is om **meerdere kortere lesblokken** na elkaar in te plannen. op die manier blijft de effectieve lestijd behouden, maar hebben studenten toch voldoende pauzes.
- Een mogelijke optie om de lange lessen toch haalbaar te houden is om deze te **herindelen**. Dit kan door te beginnen met 75 min hoorcollege en na de pauze nog 45 min werkcollege
- Aangezien het moeilijk is om lang op te letten bij lange lesblokken, is het een optie om **meerdere kortere lessen** van hetzelfde vak per week te geven. Deze lessen worden best wel zo goed mogelijk op elkaar afgestemd zodat pendelstudenten geen moeilijkheden ondervinden.

Online versus on campus

Opmerkingen

- Alles wat zich live (of on-campus) afspeelt bevat automatisch een **gevoel van actualiteit** en betrokkenheid die de aandacht meer vasthoudt. Daarom is net bij online lesse belangrijk de lessen zoveel mogelijk interactief te maken. Studenten moeten zich aangesproken voelen om vragen te kunnen stellen, opmerkingen te geven...
- Online lessen zijn **vermoeiender en intensiever** waardoor er meer nood is aan pauze. Ook daalt de **concentratie** dan sneller.

Suggesties

- Zowel online als on campus hebben voor- en nadelen. Een weloverwogen en doordachte **mix** is dus belangrijk.
- Zeker bij online lessen moeten lesgevers aangespoord worden voldoende **pauzes** in te gelasten. Dit zijn bij voorkeur meerdere korte pauzes. In fysieke lessen gaat de voorkeur eerder uit naar minder maar langere pauzes.

Aandachtspunten en policy voorstellen

- Een herindeling van de lessen zou ook moeten leiden tot een **cultuurverandering**. We hopen, en pleiten ervoor, dat deze aanpassingen lesgevers zal verplichten hun lessen te herzien en zo mogelijk te kiezen voor actieve lesvormen. Het spreekt voor zich dat dit niet automatisch zal gebeuren. Het is dus belangrijk dat in het nieuwe beleid duidelijk wordt onderstreept.
- Het spreekt voor zich dat **regelmaat** belangrijk is, je bouwt hier als student een bepaald ritme mee op. Lesblokken hebben best een standaardlesduur waar zo min mogelijk van afgeweken wordt. Als dit toch het geval zou zijn, wordt gevraagd dit aan de studenten duidelijk en op voorhand mee te delen.
- Hierbij aansluitend is ook **duidelijkheid** van de roosters cruciaal. Vooral bij flexibele roostering moeten studenten snel en eenvoudig weten wanneer een les valt en hoe lang die exact zal duren.
- Zoals aangehaald in het begin, gaan studenten ervan uit dat de policy van **lesopnames** ook in “normaal onderwijs” geldt en dat deze deel uitmaken van hun vaste studieroutine. We pleiten er daarom voor dat we opletten met het zomaar afschaffen van deze opnames. Het zal voor veel studenten een aanpassing vereisen om opnieuw zonder de lesopnames te werken. We vragen veel flexibiliteit en zelfdiscipline van de student dus moeten we hen ook die autonomie en de nodige tools aanreiken om deze zelfdiscipline vorm te geven.
- Kortere lessen mogen niet leiden tot verminderde lestijd. Het is belangrijk het aantal **contacturen** zoals die in de studiefiche staan, na te streven.
- Om de verplaatsingen haalbaar te houden en die tijd ook te kunnen gebruiken als pauze, zijn er bij voorkeur zo weinig veranderingen per campus op een dag. Dit kan bijvoorbeeld door te werken met een **thuiscampus**.
- Hoe lang een les mag duren, hangt ook sterk af van de **soort les**. Een werkcollege kan langer duren, maar bij een hoorcollege kunnen studenten zich niet zo lang zonder pauze concentreren. Bij hoorcolleges zijn ook veel uren na elkaar moeilijk.
- Naast alle opmerkingen over concentratie, leereffect etc blijkt er ook een **infrastructuurprobleem** te zijn aan sommige faculteiten. Zo schrijven studenten dat langere pauzes nodig zijn omdat de rij aan de toiletten te lang is. Willen we streven naar een zo optimaal mogelijk lesverloop, dan moet ook hieraan gedacht worden.